

was (geen 'protest', slechts een 'verzoekschrift'), geheel te laten vervallen.

Op donderdagochtend 23 juli gingen, zoals gebruikelijk, van het secretariaat der synode de stukken uit die voor alle hervormde predikanten in den lande bedoeld waren. Zij ontvingen het boven weergegeven gebed plus de korte inleiding waarin het telegram van 11 juli letterlijk opgenomen was. Eén of meerdere verraders onder die predikanten gaven de ontvangen stukken onmiddellijk aan organen van de bezetter door. De teksten werden met spoed in het Duits vertaald. Vrijdagochtend 24 juli werd ds. Dijkmeester bij Schmidts plaatsvervanger geroepen. Er werd Dijkmeester gezegd dat de *Reichskommissar* wenste, dat de tekst van het telegram geschrapt zou worden uit de inleiding tot het gebed. Als argument liet Seyss-Inquart naar voren brengen dat het telegram een vertrouwelijk stuk was. Dat was natuurlijk niet zijn *werkelijke* argument: kennelijk beschouwde hij het ootmoedige gebed als vrij onschuldig, maar het telegram niet: het repte van 'ontzetting' en het sprak uit dat de Jodendeportaties strijdig waren met 'het diepste zedelijk besef van het Nederlandse volk' en indruisten 'tegen hetgeen ons van Godswegen als eis van gerechtigheid en barmhartigheid gesteld wordt' – dat waren krachtige bewoordingen die men als een aansporing tot hulpverlening kon opvatten.

Dijkmeester antwoordde dat hij Seyss-Inquarts wens aan alle kerkgenootschappen zou overbrengen maar dat hij persoonlijk inwilliging afwees aangezien 'er een onlosmakelijk verband bestond tussen de gehele afkondiging en de voorlezing van het telegram.'¹ Hij spoedde zich naar de synode die nog in vergadering bijeen was. Daar betoogde hij, 'dat het niet mogelijk was, noch tegenover de Heer der Kerk, noch tegenover de Joden, noch tegenover de andere kerken, de voorlezing van het telegram in te trekken.'² 'In de synode', aldus Touw, 'overwoog echter de gedachte: onder fatsoenlijke mensen mag de ene partij niet tot publikatie van een document overgaan wanneer de andere partij zich daartegen verzet'³ – wij achten ons ontslagen van de plicht, de gezochtheid van dit argument aan te tonen. In werkelijkheid was de synode bevreesd: bevreesd wellicht voor strafmaatregelen tegen haar voorgangers wanneer zij de bezetter trotseerde, bevreesd in elk geval dat zij, dat laatste doende, de deportatie van de Christen-Joden, onder wie zich bijna zeshonderd hervormden bevonden, niet zou kunnen voorkomen. Zij besloot, het telegram uit de voor de komende zondag vastgestelde kanselboodschap te laten vervallen en lichtte nog diezelfde dag alle hervormde predikanten in.

Ook de andere kerkgenootschappen waren op de hoogte gesteld van

¹ A.v., p. 156. ² A.v. ³ Touw: *Het verzet der Hervormde Kerk*, dl. I, p. 403.